

Streszczenie:

Capacocha była jednym z najważniejszych rytuałów sprawowanych w Imperium Inkaskim, w ramach którego w ofierze składano dzieci i młode kobiety. Według kronikarzy osoby wybierane na ofiary musiały charakteryzować się urodą, odpowiednim pochodzeniem społecznym i zachować dziewictwo. Ofiary *capacocha* sprawowano w związku z istotnymi wydarzeniami związanymi z dworem królewskim w Cuzco (jak narodziny następcy, intronizacja nowego Inki, śmierć władcy etc.), klęskami naturalnymi (epidemie, susze, erupcje wulkanów, trzęsienia ziemi) oraz świętami cyklicznymi (takimi jak *Inti Raymi* czy *Capac Raymi*).

Capacochas były składane w ofierze najważniejszym bóstwom w Imperium Inków, Viracochy, Inti (Słońcu), Mama Quilla (Księżycowi) i Illapie (bogowi pioruna i deszczu). Na prowincji *capacocha* składano w ofierze lokalnym *huacas* (bóstwom) utożsamianym najczęściej ze szczytami górskimi. *Huacas* stanowiły ważny element budowania społecznej tożsamości i traktowane były jako mityczni założyciele lokalnych społeczności. Po podboju niektórych prowincji Inkowie uprowadzali posągi *huacas* do Cuzco aby wymusić tym samym podporządkowanie lokalnych elit.

Pomimo licznych przekazów kronikarskich do czasów dzisiejszych zachowało się bardzo niewiele tego typu ofiar. Większość z nich odkryto na szczytach górskich dzisiejszego południowego Peru, północnego Chile i Argentyny. *Capacochas* złożone w ofierze na wulkanach Ampato, Pichu Pichu i Misti (Peru) zostały odkryte w latach 90-tych przez Johana Reinharda i Antonio Chavéza. Dopiero w latach 2018-22 były obiektem badań antropologicznych i analiz biochemicznych wykonanych przez autorkę rozprawy. Ponownym badaniom poddana została także mumia ze szczytu Ampato i mumia z Sara Sara. Analizom poddanych zostało w sumie 16 osobników, co stanowi prawie połowę dotychczas znanych ofiar tego typu (33). Celem pracy jest, w oparciu o analizy źródeł etnohistorycznych, dotychczasowego stanu badań archeologicznych i nowych wyników badań antropologicznych, izotopowych i toksykologicznych, próba odpowiedzi na pytania badawcze dotyczące rozbieżności pomiędzy źródłami etnohistorycznymi a archeologicznymi, jak także podjęta została próba ustalenia tożsamości społecznej ofiar. Głównym celem rozprawy była analiza religijnego, społecznego i politycznego znaczenia *capacochy* w sprawowaniu władzy przez Inków.

Praca podzielona została na część wprowadzającą która dotyczy kwestii związanych z religią w Państwie Inków i jej wpływie na politykę. Dotyczy ona zagadnień związanych z kultem

przodków oraz prowincjonalnych *huacas*, oraz relacji pomiędzy Inkami a podbitymi ludami z perspektywy sprawowania kultu religijnego, roli wyroczni i kultu *huacas*. Kolejne części poświęcona została informacjom znanym nam z źródeł etnohistorycznych z okresu hiszpańskiej konkwisty i wczesnokolonialnego na temat ofiar ludzkich i *capacochas* w Imperium Inkaskim. Kolejny rozdział dotyczył wyników publikowanych wcześniej prac dotyczących imperialnych *capacochas*.

Druga część pracy opiera się na analizie antropologicznej (*capacochas* z Sara Sara, Pichu Pichu, Misti i Ampato), badaniach izotopowych (*capacochas* z Pichu Pichu, Misti i Ampato) i toksykologicznych (*capacocha* z Ampato). Badania miały na celu ustalenie wieku w chwili śmierci i stanu zdrowia, diety (analizy izotopów węgla i azotu) i pochodzenia (analizy izotopów strontu i tlenu) osobników złożonych w ofierze. Mumie *capacocha* z Ampato były także przedmiotem badań toksykologicznych na obecność alkaloidów i metabolitów w tym kokainy, benzoiloekegoniny i kokaetyleny, tryptamin (N,N-DMT i bufoteniny), harmaliny i harminy, meskaliny, skopolaminy i atropiny. Wyniki badań potwierdziły, że ofiary w ostatnich miesiącach przed śmiercią żuły liście koki oraz spożywały rośliny z rodzaju *Banisteriopsis* spp, źródła harminy i harmaliny.

Rezultaty powyższych analiz zostały podsumowane i porównane z poprzednimi badaniami, a także informacjami etnohistorycznymi, w celu określenia jaki wpływ na kształtowanie się polityki Państwa Inków i kontroli nad pobitymi regionami miały *capacocha* i ofiary z ludzi.